

TISKOVÁ ZPRÁVA

V Kraji Vysočina přibily čtyři kulturní památky

Telč, 18. ledna 2021

Za poslední čtvrtletí roku 2020 byly v Kraji Vysočina prohlášeny čtyři kulturní památky – kovárna se zvonící ve Věžnici (okres Havlíčkův Brod), bývalá poštovní stanice ve Stonařově (okres Jihlava), kulturní dům v obci Mních (okres Pelhřimov) a drážní objekt v železniční stanici Rozsochy (okres Žďár nad Sázavou).

Bývalá kovárna ve Věžnici č. p. 94 je přízemní zděnou a částečně podsklepenou stavbou obdélného půdorysu. Stavba vznikla po roce 1850 jako obecní sýpka, v roce 1879 byla upravena na školní třídu a byt učitele, od roku 1894 sloužila nejen pro bydlení, ale i jako kovárna. Objekt plnil také funkci zvoničky v podobě sanktusníku umístěného na vrcholu střechy. Stavebník ani stavitel není znám.

„Historická, architektonická a památková hodnota kovárny ve Věžnici spočívá v jejím stáří, autenticitě dochovaných prvků, původní dispozici, vícevrstevnatém stavebním vývoji a také ve spojení řemeslného provozu s funkcí venkovské zvonice“ shrnuje Miloslav Zášková z telčského pracoviště Národního památkového ústavu, který se na prohlášení kulturní památky podílel.

Při vědomí existence zvonu, jenž je v majetku a opatrování obce, se jedná o unikátní historický celek. K nejzajímavějším dochovaným prvkům patří vedle zvonice a celé její konstrukce také datovaný krov, okenní výplně snad z konce 19. století, klenutý sklep, relikt architektonického členění fasády a kromě toho původní dispozice spojující obytný, hospodářský a výrobní účel objektu. Tou nejceněnější částí je však vlastní kovářská dílna s částečně zachovaným původním vybavením (zděné těleso výhně s otvorem pro připojení měchu a kónickým ústím komína, nika s policemi na nářadí a masivní ponk).

„Kovárna ve Věžnici představuje unikátní a typově zajímavou stavbu, která svědčí o provozu dřívější řemeslnické činnosti, tedy i o způsobu života našich předků. Zároveň reprezentuje regionální lidové stavitelství druhé poloviny 19. století“ dodává Zášková.

Objekt bývalé poštovní stanice čp. 17 se nachází v centru obce Stonařov na severozápadním nároží návsi při silnici z Jihlavy do Znojma. Stojí na někdejší císařské silnici, která po svém uvedení do provozu v roce 1750 představovala hlavní poštovní a dopravní tah z Prahy do Vídně. Trojkřídlá budova byla součástí rozsáhlého areálu s uzavřeným

dvorem, který plnil také funkci přepřahací a mýtné stanice. Hospodářské objekty (stáje, kočárovna a stodoly) se však nedochovaly.

Historie klasicistní stavby je od počátku svého vzniku spojena s poštovní správou habsburské monarchie a svoji funkci si udržela nepřetržitě více než 170 let. Jedná se o jednu z nejstarších, ale především poslední památkově hodnotnou budovu z někdejšího souboru 21 poštovních stanic na trase dlouhé více než 300 kilometrů. S počtem asi 500 koňů zde c. k. pošta za rok zajišťovala kolem 1250 jízd a přepravila kolem 5000 osob.

„Bývalá poštovní stanice představuje výrazný urbanistický a architektonický prvek připomínající zajímavou historii obce a její významné postavení v druhé polovině 18. století a zejména v první polovině 19. století, kdy došlo k největšímu rozkvětu poštovní i dostavníkové dopravy a kdy císařská silnice z Prahy do Vídně byla jednou z nejvytíženějších dopravních tepen monarchie“, konstatuje ředitel územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Telči Pavel Macků.

Objekt si i přes některé nevhodné stavební úpravy a modernizace zachoval klasicistní charakter, hodnotné historické stavební konstrukce i celou řadu cenných řemeslných detailů v interiéru. Nalezneme zde mimo jiné: plackové klenby se štukovými zrcadly, trojramenné skeletové schodiště, kamenné stupně s původní kamennou dlažbou či klasicistní výplně dveří a oken včetně dobového kování.

Budova kulturního domu v obci Mnich je zasazena do mírně svažitého terénu při severním okraji obce. Nachází se přibližně 100 m od Památníku slovanského bratrství, který upomíná na střet místního obyvatelstva a partyzánů s ustupující německou armádou v závěru 2. světové války. Objekt byl vystavěn mezi léty 1948–1950 na základě projektu Jiřího Krohy. Budova si do dnešní doby uchovala svoji neporušenou hmotu. Svérázná architektura s atypickou strukturovanou fasádou a pečlivě komponovaným parkově upraveným okolím vytváří důstojné prostředí v kontextu nedalekého pietního místa.

Hodnota stavby netkví pouze v jejím samotném architektonickém ztvárnění, ale v celkové urbanistické koncepci vyplývající z tamějších historických a kulturních událostí. Autor návrhu vybral pro novostavbu kulturního domu přesně takový pozemek, aby její umístění bylo podřízeno ose výhledu z památníku na obec, rodné domy a dějiště válečné tragédie čp. 23, se kterými byly osudy zdejších odbojářů spjaty. Autor návrhu byl významný československý architekt, malíř, scénograf a vysokoškolský pedagog, který v roce 1948 získal titul národního umělce. Zakázka na návrh kulturního domu v Mnichu byla poptána přímo od komunistického ministra zemědělství Julia Ďuriše. Samotné stavební práce pak probíhaly v rámci brigád místního obyvatelstva ve dvouletém plánu.

„Architektonicky hodnotný a do detailu propracovaný reprezentativní objekt vesnického kulturního domu je vývojově, ideově i funkčně spjatý s nedalekým Památníkem slovanského bratrství, díky němuž je většina obce se svým stavebním fondem zahrnuta do ochranného pásma památníku“, konstatuje ředitel územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Telči Pavel Macků.

Stavba, která se do dnešních dnů zachovala prakticky v intaktním stavu, navíc představuje snad jedinou Krohovu realizovanou práci podbarvenou surrealismem a oživenou

výtvarnými prvky jeho vlastní produkce.

Areál železniční stanice Rozsochy na lokální trati Žďár nad Sázavou – Tišnov se rozkládá cca 2 km severně od středu stejnojmenné obce. Kulturní památkou byl prohlášen tzv. **vedlejší drážní objekt**, jenž v době svého vzniku sloužil jako veřejné toalety, lampárna, sklad a prádelna. Jedná se o jednoduchou stavbu obdélného půdorysu se sedlovou střechou, která vznikla v letech 1903–1904. Stavba je charakteristická celou řadou kvalitně provedených architektonických detailů.

„Vedlejší drážní objekt v Rozsochách se zachoval v mimořádně autentické podobě. Je reprezentantem kvalitního železničního stavitelství, o čemž svědčí nejen maximální péče o každý detail stavby, ale také množství zdobných či řemeslně provedených architektonických prvků“, konstatuje Miloslav Zášková z telčského pracoviště Národního památkového ústavu, který se na prohlášení kulturní památky podílel.

Hodnotné je členění fasád, dveře se zasklenými vitrážemi, úprava dřevěných prvků, dekorativní bedněné štíty, tvarovaná zhlaví trámů či jemná profilace kamenných krakorců.

„Objekt svým způsobem obohacuje a doplňuje památkový fond Kraje Vysočina o příklad sice drobné, ale zároveň kvalitní architektury, neboť objekty železničního stavitelství jsou zde zastoupeny jen velmi řídky. Dokládá efektivitu železničního stavitelství i v relativně odlehlých oblastech, aniž by se rezignovalo na kvalitu provedení a reprezentativní funkci veřejně užívaných staveb“, dodává Zášková.

Do budoucna může tento vedlejší objekt s toaletami tvořit atraktivní prvek lokální trati Žďár nad Sázavou – Tišnov, podpořit zájem o železniční turistiku a zachovat genius loci železniční stanice v Rozsochách.

Kromě téměř 3000 nemovitých kulturních památek, z toho 16 národních kulturních památek, se na území Kraje Vysočina nacházejí 3 městské a 3 vesnické památkové rezervace, 22 městských a 5 vesnických památkových zón a 1 krajinná památková zóna. Na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO jsou zapsány: Telč - historické jádro města, Zelená hora - poutní kostel sv. Jana Nepomuckého, Třebíč - soubor židovské čtvrti, židovského hřbitova a baziliky sv. Prokopa, což znamená, že Kraj Vysočina se může pyšnit nejvyšším počtem památek UNESCO v rámci ČR (celkem 3).

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Telči, je jedním ze čtrnácti krajských pracovišť NPÚ. Jeho úkolem je naplňovat v Kraji Vysočina poslání odborné instituce památkové péče dané zákonem o státní památkové péči, např. zpracovávat odborné podklady pro rozhodnutí výkonných orgánů, poskytovat konzultace a odbornou pomoc vlastníkům kulturních památek při jejich obnovách a sledovat stav památkového fondu na území kraje. Pracoviště v Telči také zpracovává návrhy na prohlášení věcí či objektů za kulturní památky a podílí se následně na jejich evidenci. Spravuje dokumentační sbírky plánů, fotografií a dalších odborných podkladů ke kulturním památkám, vede veřejně přístupnou knihovnu, vydává sborník Památky Vysočiny, organizuje cyklus přednášek Rodinné stříbro – Památky kolem nás a provádí archeologické průzkumy.

Kontakt:

Mgr. Miloslav Zášková, vedoucí odboru evidence, dokumentace a informačních systémů, NPÚ ÚOP v Telči, mobil: 608 705 584, e-mail: zaskoda.miloslav@npu.cz

Ing. arch. Martina Gregorová, oddělení evidence památek a informačních systémů, NPÚ ÚOP v Telči , mobil: 602 690 287, e-mail: gregprova.martina@npu.cz

Ilona Ampapová, prezentace a práce s veřejností, NPÚ ÚOP v Telči, mobil: 724 663 511, e-mail: ampapova.ilona@npu.cz